

Onbeminde Rotterdamse parel: het Geuzenbos

Mark Grutters [ecoloog, Bureau Stadsnatuur; grutters@bureaustadsnatuur.nl]

Aan de rand van het uitgestrekte Rotterdamse havengebied ligt het Geuzenbos, een klein maar bijzonder stukje Rotterdamse natuur. De gemiddelde Rotterdammer zal hier misschien wat minder snel komen voor een wandeling, omdat het met een afstand van zo'n 25 kilometer van het Zuidpark een flink eind buiten de stad ligt. Zonde, want er is veel te zien.

Natuurlijk karakter

Het Geuzenbos is haverwege de jaren '80 aangelegd op de Brielse Maasdam, een smalle landstrook tussen het Oostvoornse Meer en het Brielse Meer. De bodem bestaat uit opgespoten zand en een laagje zogenaamde Euro-klei: klei gerijpt uit baggerspecie. Boomsoorten als populier, esdoorn en Spaanse aak werden in strakke rijen aangeplant en lange tijd bleef het Geuzenbos een dicht, monotoon bos. Tevens werden toentertijd twee kleine poelen aangelegd. Sinds enkele jaren is het beheer van het bos gericht op het aanbrengen van meer variatie in de structuur, om het bos zo een meer natuurlijk karakter te geven. De eigenaar, Havenbedrijf Rotterdam N.V., heeft verschillende kapvlakken en -stroken aangebracht en nog een paar bospoelen aangelegd. Het gebied wordt begraaasd door Schotse hooglanders en paarden, en sinds 2014 lopen er Taurossen rond. Met al deze veranderingen is het bos steeds aantrekkelijker geworden voor dieren en, ondanks de beperkte omvang van circa 20 hectare, zijn er een flink wat leuke soorten te vinden. Zo komt de havik er sinds enkele jaren onregelmatig tot broeden en zingen er nachtegalen in de struwelen aan de rand van het bos. De poelen vormen leefgebied van een aantal bijzondere libellen en in het bos kunnen karakteristieke bosvlinders gezien worden die elders in het havengebied en ook in de stad schaars zijn. Veel van deze soorten leven in het aangrenzende Voornes Duin en de oversteek is snel gemaakt, maar naast zwervende dieren uit nabijgelegen natuurgebieden heeft het Geuzenbos ook zijn eigen vaste bewoners.

Juffers bij droge poelen

Er zijn zo'n 15 libellensoorten die met regelmaat rond de poelen worden gezien. De meest algemene soorten zijn kleine blauwe juffers zoals azuurwaterjuffer en lantaarntje. Kort na het verpoppen kruipen de bloedrode heidelibellen massaal uit het water wemelt het ervan in het Geuzenbos. Ze verspreiden zich vervolgens, net als veel andere libellen, over grote gebieden en kunnen overal worden aangetroffen. Zo worden op de gekapte vakken en de open boszoom aan de ruim door de zon beschenen zuidwestrand van het Geuzenbos veel jagende heidelibellen, paardebijters, gewone oeverlibellen en viervlekken gevonden. Heidelibellen jagen vanaf een uitkijkpost op overvliegende vliegjes en andere insecten en voor deze jachtstrategie zijn de overvloedig rondslingerende boomstammen uitermate geschikt. Eén van de bijzondere soorten in het Geuzenbos is de tangpantserjuffer. In de regio vindt men deze blauw en metaalgroen glanzende juffer vooral bij ondiepe duinplassen met een rijke water- en oeverbegroeiing, vaak omgeven door bos. Voornes Duin is een prima leefgebied voor deze soort en ook in de Kapittelduinen bij Hoek van Holland is het een geregelde gast. Dichter bij de stad worden ze niet meer gevonden. De oude poelen, waar de tangpantserjuffers rondhangen, worden alleen met

▲ Tangpantserjuffers zijn een lokale specialiteit van het Geuzenbos. 7 juli 2011 (Mark Grutters)

regenwater gevoed en drogen in de loop van de meeste zomers helemaal op. Voor veel libellen is dat vervelend, maar de tangpantserjuffer zet bij het droogvallen haar eitjes af in plantenstengels, waardoor

— advertentie —

Pruimendijk 164
2989 AL RIDDERKERK
T 0180-425608
E info@bakkerbloem.nl
I www.bakkerbloem.nl

Assurantie-Adviesbureau
A.K. BAKKER-BLOEM
Makelaar in Assurantiën

- ✓ schadeverzekeringen
- ✓ levensverzekeringen
- ✓ pensioen
- ✓ hypotheek
- ✓ bankzaken

En wilt U uw huidige verzekeringen eens laten controleren?

Bij ons staat U als klant centraal, middels persoonlijk contact en service, bieden wij U Tailor Made oplossingen. (werken zonder provisie, wel zo transparant)

Mogen wij U als klant verwelkomen, dan doneert Bakker-Bloem aan "Vrienden van Het Natuurhistorisch" een bedrag van € 50,-

Het kan weer! Zilvervloot Sparen

Wij zijn uw bank. **RegioBank**

10%
Premie
voor 10 jaar
sparen

▲ Het Geuzenbos gezien vanaf de naastgelegen leidingstrook. (Mark Grutters)

ze een voordeel heeft ten opzichte van de concurrentie. Wanneer de larfjes het daaropvolgende voorjaar actief worden zijn in de voorgaande herfst en winter de poelen alweer volgelopen met regenwater. Ook de zwervende pantserjuffer voelt zich goed thuis bij de droogvallende poelen van het Geuzenbos. Van deze soort kunnen niet alleen de eitjes, maar zelfs de larven overleven in tijdelijk droogvallende poelen. Het zijn dus echte overlevers, die pantserjuffers, en het bezoeken waard. Als u er dan toch bent, let dan goed op grote blauwgroene libellen met helderblauwe ogen. De zuidelijke glazenmaker is namelijk een echte bijzonderheid die nu al enkele jaren wordt waargenomen in het Geuzenbos. In de warme zomers tussen 2006 en 2010 werd deze zeldzame libel van mediterrane afkomst met regelmaat gezien. Daarbij zijn zelfs waarnemingen van vrouwtjes die eitjes in de poelen af aan het zetten waren. Intussen is het wat stil rond deze soort, maar in het Geuzenbos zou hij zomaar weer op kunnen duiken voor de neus van een oplettende wandelaar.

Vlinders op open plekken

Opgaande bossen zijn voor vlinders meestal te donker om in te leven. Veel typische in het bos levende soorten worden dan ook gevonden in de overgangszones, waar zowel zon als schaduw te vinden is. Dat is essentieel om oververhitting bij warm weer te voorkomen. Door aanleg van de kapvlakten kan nu op veel meer plaatsen zonlicht het bos tot op de bodem binnendringen en zijn er kruidenrijke open plekken waar nectar te halen valt. Daarnaast zijn de

open plekken goed beschermt tegen wind en is er altijd wel een door de zon beschenen plekje om te zonnebaden. Hier kan men typische, algemene bosvlinders als het bont zandoogje en boomblauwtje tegenkomen, maar ook de wat kritischere citroenvlinders, gehakkelde aurelia's, oranjepijpjes en landkaartjes komen langs. Deze soorten zijn elders in de haven zeer schaars bij gebrek aan zonnige, ruige bosranden met de juiste waardplanten en vochtigheid. Voor de twee laatst genoemde soorten is de grote brandnetel van groot belang. De rups van de citroenvlinder leeft op sporkehout en wegedoorn. Deze planten zijn volop te vinden in het Geuzenbos. Oranjepijpjes fladderen in het vroege voorjaar overal in de halfschaduw van de bosranden op zoek naar look-zonder-look, dat er massaal groeit. Met name het zuidoostelijk deel van het bos is prima leefgebied voor ze. Erg leuk is ook de aanwezigheid van het koevinkje, een in Rotterdam nog altijd erg schaarse soort van ruige bosranden en open plekken, die zich in het Geuzenbos nu en dan laat zien. Op de zonbeschenen plekken rond de poelen en op de kapvlakten zijn veel nectarrijke ruigtekruiden te vinden zoals braam en koninginnenkruid. Dit trekt ook allerlei mobiele vlinders aan die hier van de nectar komen profiteren, waaronder de algemene schoenlappers atalanta, dagpauwoog en kleine vos. Ook typische graslandvlinders, vooral blauwtjes en zandoogjes, brengen vaak een bezoekje aan de open plekken. Ze komen van de naast het bos gelegen brede, zandige en weinig begroeide zandstrook aan de kant van het Oostvoornse Meer. Van het bruin

blauwtje en hooibeestje kunnen hier soms spectaculair hoge aantallen worden gezien. Als klap op de vuurpijl wordt hier een enkele keer een kleine parelmoervlinder waargenomen, vast en zeker verdwaald vanuit Voornes Duin. Zoals wel meer bijzondere soorten uit het duingebied doen. De blauwvleugelsprinkhaan bijvoorbeeld - in Zuid-Holland een typische duinsoort - maakt er een gewoonte van op zandige leidingstroken in het havengebied te vertoeven. De strook naast het Geuzenbos is de beste plek om ze te bewonderen. ▲

▲ Zittend op haar nest houdt de havik haar omgeving scherp in het oog; Geuzenbos 30 mei 2011. (Mark Grutters)

▲ Het Geuzenbos is de enige plek in Rotterdam waar het koevinkje regelmatig opduikt; 23 juni 2011. (Mark Grutters)